

KARACAOĞLAN TÜRKÜLERİNİN MÜZİKAL ANALİZİ
MUSİCAL ANALYSIS OF KARACAOĞLAN'S BALLAD
МУЗЫКАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПЕСЕН КАРАДЖАОГЛАНА

Sanatçı Öğr.Gör. Hakan TATYÜZ*

Özet

Âşıklar, kendilerinden önce yaşayan usta âşıkların veya kendi deyişlerini (sözlerini, şiirlerini) yöresel ezgilerle seslendiren yerel sanatçılardır. Âşıklık geleneğinin en önemli temsilcilerinden birisi de Karacaoğlan'dır. Karacaoğlan'ı, şiirlerinde işlediği konular ve geçen yer adlarından da anlaşılacağı üzere yaşadığı yüzyılın "Gezginci ozan tipine" dâhil etmek mümkündür. Bu nedenle Karacaoğlan sadece Türkiye'de değil, Azerbaycan, Türkmenistan, İran, Irak, Bulgaristan, Kosova, Makedonya ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde de tanınmaktadır. Yapılan bu çalışmada; Karacaoğlan'ın Anadolu'da ve değişik coğrafyalarda yaşayan Türk halklarının arasında bilinen türkülerinin tespit edilip müzikal yönden incelenmesinin ardından bilimsel sonuçlara varılmıştır. Bu analiz çalışmasında ulaşılan sonuçlar grafiklere dökülerek sonuçlar daha net bir şekilde ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Aşık, Karacaoğlan, Şiir, Analiz.

Abstract

The Ashik tradition in Turkic cultures of Anatolia, Azerbaijan and Iran has its origin in the Shamanistic beliefs of ancient Turkic peoples. The ancient ashiks were called by various names such as bakhshi, dede, and uzan or ozan. Aşık means that, a man sing traditional songs, written by their older master aşiks. Karacaoğlan one of the most important figures in the tradition of minstrelsy. In his poems we can see a lot of names of cities, so that we can understand that he was a "Gezginci Ozan" (Traveller Minstrel). Because of this reasons we can see his name in Irak, Iran, Turkmenistan, Bulgaria, Kosova, Macedonia and Turkish Republic of Northern Cyprus. In this study; Karacaoğlan's songs which known on Anatolia and other Turkic States, is analysed and studied. Results of the study and the results of this analysis chart, we can see consequences more obvious.

Key Words : Aşık, Karacaoğlan, Poem, Analysis.

* Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Sanatçı Öğretim Görevlisi, (tatyuz@gantep.edu.tr)/TÜRKİYE

“Âşıklar ve Âşıklık geleneği” Türk kültürünün önemli bir bölümünü teşkil etmektedir. Bilindiği gibi âşık geleneğinin iki yönü bulunmaktadır. Bunlardan birisi söz yapısı diğeri ise melodik veya ezgisel yapıdır. Özellikle Anadolu Türk kültüründeki âşıklık geleneğinin edebi yapısı ile ilgili oldukça geniş çalışmalar bulunmakla birlikte özellikle bu geleneğin müzik yönü ile ilgili fazla bir çalışmanın yapıldığı söylenemez. Bu nedenle bu çalışmada Karacaoğlan’ın şiirlerindeki sözel yapı ile birlikte müziksel bazı analizlerin yapılması çalışmamızı farklı kılmaktadır.

Âşıklık, uzun yıllar süren deneyimlerden geçerek biçimlenmiş, kendine özgü icrası, icra ortamları, âşık olmak ve âşıklığı sürdürmek için uyulması gereken kuralları olan bir gelenektir. Âşıklık, Orta Asya Türk kültüründeki ozan, kam, bakı ve bahşı geleneğinin Anadolu Türk kültüründeki bir devamı olmuştur. “Âşıklık geleneğinde sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemlle (yazarak) veya birkaç özelliği birden taşıyan geleneğe bağlı olarak şiir söyleyenlere “âşık”, bu söyleme biçimine “âşıklık - âşıklama”, âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de “âşıklık geleneği” adı verilir.”

Âşıklar, kendilerinden önce yaşayan usta âşıkların veya kendi deyişlerini (sözlerini, şiirlerini) yöresel ezgilerle seslendiren yerel sanatçılardır. Her yörenin kendine özgü ses sistemini, repertuarını âşıklar bilirler ve eserlerini bu özelliklere göre düzenlerler. Âşıkların neredeyse tamamı saz(enstrüman) eşliğinde şiirlerini söylerler. Bunun ile birlikte saz çalmayan âşık tipine de Anadolu ve Rumeli sahasında rastlanmaktadır. Âşıklık geleneğinin en önemli temsilcilerinden birisi de Karacaoğlan’dır. Karacaoğlan’ı, şiirlerinde işlediği konular ve geçen yer adlarından da anlaşılacağı üzere yaşadığı yüzyılın “Gezginci ozan tipine” dahil etmek mümkündür. Bu nedenle Karacaoğlan sadece Türkiye’de değil, Azerbaycan, Türkmenistan, İran, Irak, Bulgaristan, Kosova, Makedonya ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde de tanınmaktadır.

Karacaoğlan’ın tanındığı bilindiği ve sevildiği önemli Türk coğrafyalarından birisi de; “İki devlet bir millet” anlayışıyla bildiğimiz kardeş ülke “Azerbaycan”dır. Karacaoğlan’ın Azerbaycan’da da tanınıp sevilmesinin nedeni, halkın anlayabileceği sade, samimi ve akıcı bir dil kullanmasıdır. Bunun ile birlikte Dede Korkut(Korkut Ata), Karacaoğlan, Köroğlu, Dadaloğlu gibi şairler Türk dünyasının ortak halk kahramanı olduklarından Türk kültürünün görüldüğü veya hâkim olduğu bütün coğrafyalarda da bilinmektedirler. Çalışma konumuzu oluşturan Karacaoğlan ise; Azerbaycan’da birçok şaire de ilham kaynağı olmuştur. Yapılan bu çalışmada; Karacaoğlan’ın Anadolu’da ve değişik coğrafyalarda yaşayan Türk halklarının arasında bilinen türkülerinin tespit edilip incelenmesinin ardından bilimsel sonuçlara varılmıştır. Karacaoğlan bugüne kadar Türkiye ve dışında edebi yönden birçok araştırmacı tarafından incelenerek değerli eserler ortaya konulmuştur. Fakat Karacaoğlan şiirlerinin ezgi ve ritim yapısı bakımından analiz çalışması yapılmamıştır. Bu nedenle bu çalışma gerek ilk olması ve gerekse yukarıda da belirtildiği gibi Karacaoğlan’ın Anadolu’da ve değişik coğrafyalarda yaşayan Türk halklarının arasında bilinen türkülerinin tespit edilip melodik ve ritmik yapısının incelenerek ortaya konulması bakımından da önem taşımaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi Karacaoğlan şiirlerinin ezgileri ve ritim özellikleri analiz çalışması ilk olarak tarafımızdan yapılmaktadır. Bu analiz çalışmasında tespit edilen Karacaoğlan türkülleri; şekil ve tür bilgisi bakımından, form, makam, karar ses, güçlü ses, metronom, dizi, usûl ve ses genişliği gibi yönlerden incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlar grafiklere dökülerek sonuçlar daha net bir şekilde ortaya konulmuştur.

Türkülerin Formları

Form Tablosu		Uzun Hava	Kırık Hava
1.	AHU GÖZLERİNİ SEVDİĞİM DİLBER		X
2.	ATIM KALK GİDELİM	X	
3.	BAĞLANDI YOLLARIM		X
4.	BANA KARA DİYEN DİLBER		X
5.	BE FELEK SENİN ELİNDEN		X
6.	BEN BU YIL YÂRİMDEN AYRI DÜŞELİ		X
7.	BİR YİĞİT GURBETE GİTSE		X
8.	BÜLBÜL HAVALANMIŞ		X
9.	ELA GÖZLÜM BEN BU ELDEN GİDERSEM		X
10.	ELA GÖZLÜ BENLİ DİLBER		X
11.	ESTİ SEHER YELİ		X
12.	GADİR MEVLAM SENDEN		X
13.	GAŞLARIN GARA DELMİDİR (Türkmenistan)		X
14.	GELE GELE GELDİK		X
15.	GİNE DERTLİ DERTLİ		X
16.	GÖNÜL GURBET ELE VARMA		X
17.	GURBETTE ÖMRÜM GEÇECEK		X
18.	GÜZEL NE GÜZEL OLMUŞSUN		X
19.	HEY AĞALAR BİR OD DÜŞTÜ SERÜME		X
20.	İNCECİKTEN BİR KAR YAĞAR		X
21.	KADİR MEVLAMDA SENDEN BİR	X	
22.	KİME KİN ETTİNDE GİYDİN ALLARI		X
23.	KULAK VERDİM DÖRT KÖŞEYİ DİNLEDİM		X
24.	MADDEM DİLBER MEYLİN		X
25.	METHİDERLERDE KARAMANIN ELİNİ	X	
26.	NAZLI YARDAN BANA		X
27.	NEDENDİRDE SUNA BOYLUM	X	
28.	NEYNEYİM DÜNYANIN ZEYNET		X
29.	ÖLÜM ARDIMA DÜŞÜP DE YORULMA	X	

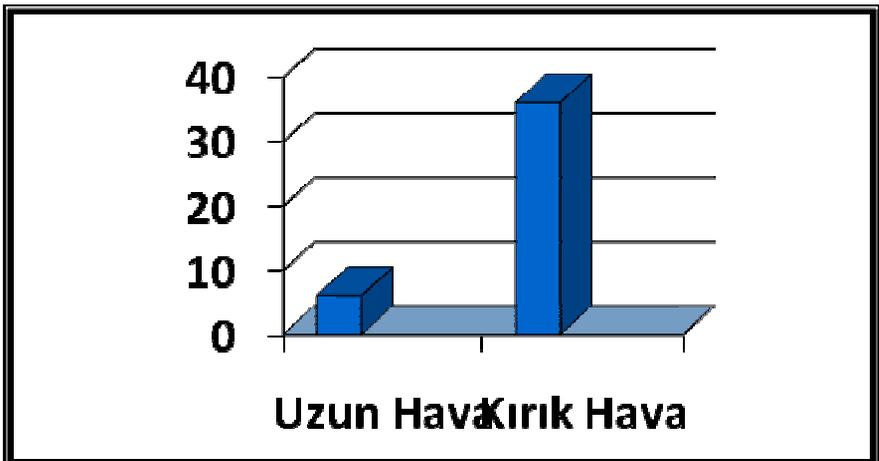
KÜLTÜR EVRENİ - UNIVERSE OF CULTURE - ВСЕЛЕННАЯ КУЛЬТУРЫ

30.	KARACAOĞLAN (Azerbaycan)		X
31.	KARACAOĞLAN ÇILDIR AŞIK HAVASI (Azerbaycan)		X
32.	KARACAOĞLAN GÖZELLEMESİ (Azerbaycan)		X
33.	SABAHTAN UĞRADIM BEN BİR GÜZELE	X	
34.	SEVDA SEVDA DERLER BEHEY YARENLER		X
35.	SEVDİĞİM ÜSTÜNE DÖRT LİBAS GEYMİŞ		X
36.	SUNAYIDA DELİ GÖNÜL		X
37.	ŞU YALAN DÜNYAYA GELDİM GELELİ		X
38.	ŞU YÜCE DAĞLARIN KARI		X
39.	HANMUSA GÖZELLEMESİ 1 (Azerbaycan)		X
40.	HANMUSA GÖZELLEMESİ 2 (Azerbaycan)		X
41.	YEŞİLBAŞLI GÖVEL ÖRDEK		X
42.	YOL VER DAĞLAR		X
Toplam (42 Ezgi)		6 Adet	36 Adet
Genel Toplam		42 Adet	

Tablo 1 Form Tablosu

Formların Değerlendirmesi

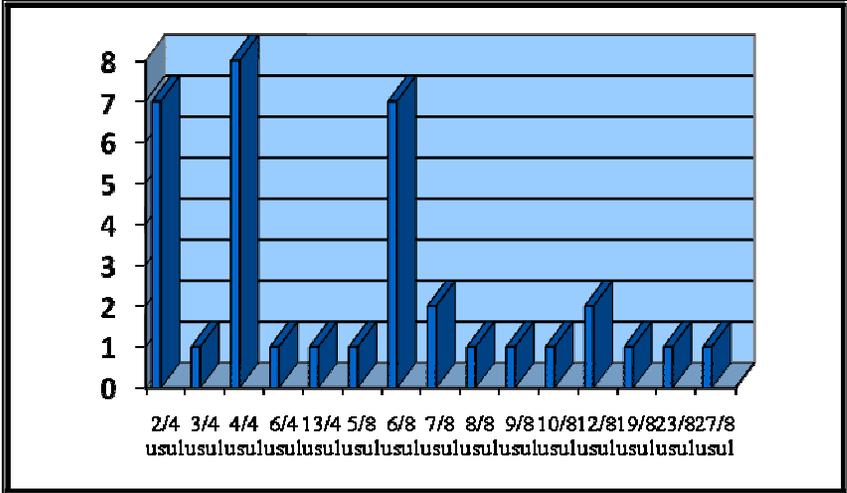
Toplam 42 adet ezgi incelemeye alınmıştır.

Grafik 1 Formlar

Usûllerin Değerlendirmesi

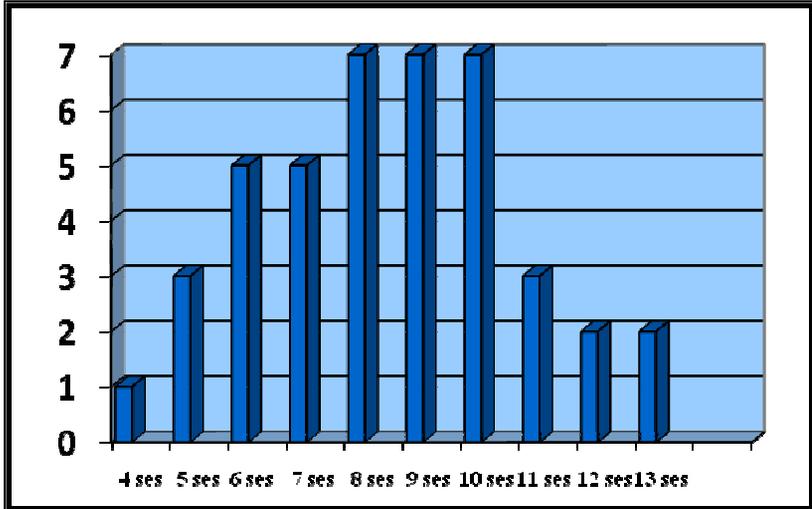
Toplam 36 adet kırık hava değerlendirmeye alınmıştır.

Grafik 2 Usûller

Ses Genişliklerinin Değerlendirmesi

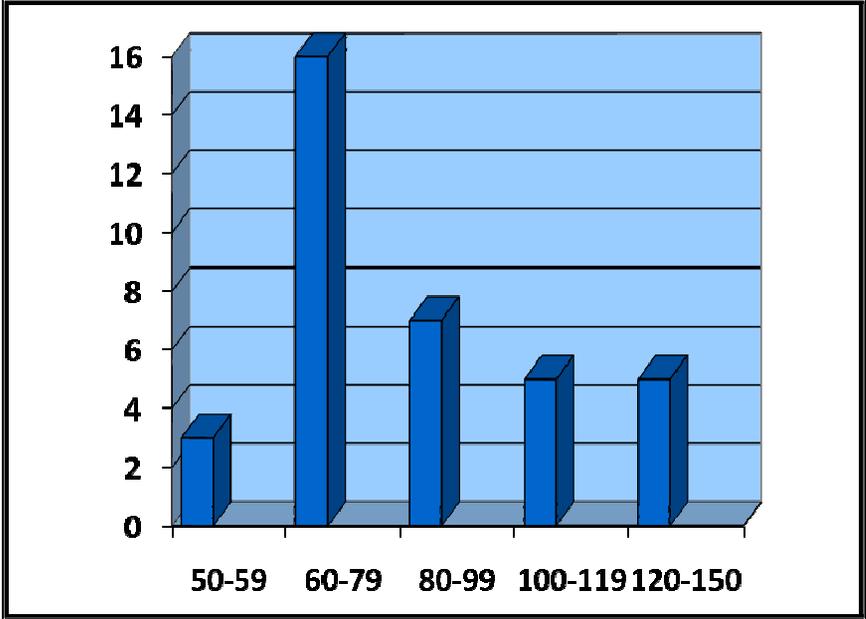
Toplam 42 adet ezgi değerlendirmeye alınmıştır.

Grafik 3 Ses Genişlikleri

Metronom Değerleri Değerlendirmesi

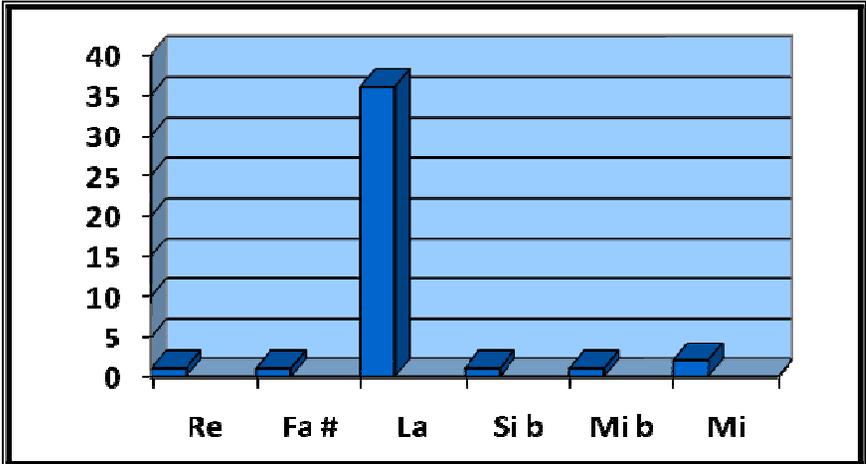
Toplam 36 adet ezgi incelemeye alınmıştır.

Grafik 4 Metronom Değerleri

Karar Sesleri Değerlendirmesi

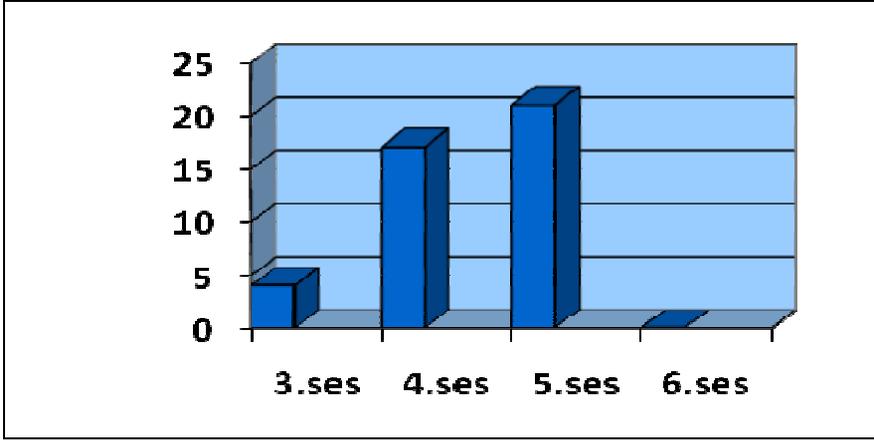
Toplam 42 adet ezgi incelemeye alınmıştır.

Grafik 5 Karar Sesler

Güçlü Seslerin Değerlendirmesi

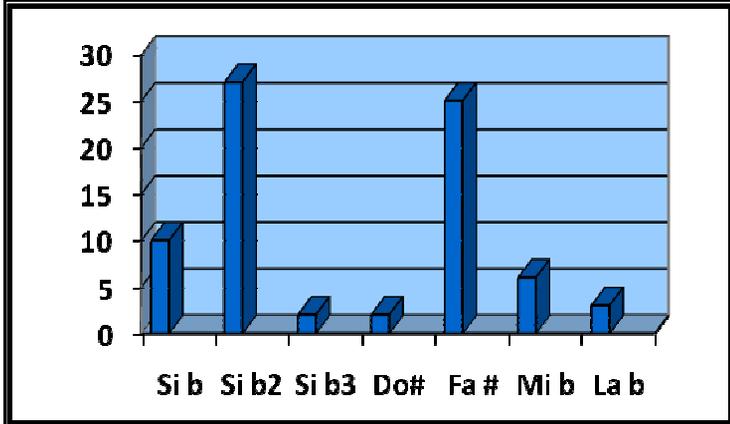
Toplam 42 adet ezgi incelemeye alınmıştır.

Grafik 6 Güçlü Sesler

En Çok Kullanılan Arızalar

Toplam 42 adet ezgi incelemeye alınmıştır.

Grafik 7 En Çok Kullanılan Arızalar

Sonuç olarak yukarıdaki portede de özetlendiği gibi; Karacaoğlan Türküleri;

1. En çok 4/4 lük usuldedir.
2. Ses genişliği 8-10 ses arasındadır.
3. Türkülerin karar sesi çoğunlukla “La” sesidir.
4. Türkülerin güçlü sesi 5.derecedir.

5. Türkülerde en çok kullanılan arızalar Si bemol 2 ve Fa# sesleridir. Bu yapı makam-sal olarak incelendiğinde Karacaoğlan’ın aşık havaları en fazla Hüseyini, Uşşak ve Bayati makamlarında olduğu görülmektedir. Bu makamlar ise gerek Türk halk kültürünün ürünü olan halk müziğinde ve gerekse şehir kültürünün ürünü olan Klasik Türk Müziğinde (Türk Sanat Müziği) en çok kullanılan makamlardır.

6. Metronom ise çok hızlı olmayan ve ağır sayılabilecek Larghetto-Adagio (♩ = 60 - 79) bir yapıda olduğu görülmektedir. Karacaoğlan türküleri daha çok kırık hava formunda yakılmış olmakla birlikte uzun hava formunda da söylenen veya icra edilen tür-küleri de vardır.

7. Karacaoğlan’ın eserleri edebi olarak incelendiğinde ise; koşmanın güzelleme türün-de şiirler söylediği görülmektedir.

8. Anadolu coğrafyasında Karacaoğlan’ın şiirleri; Erzurum’dan Niğde’ye, Edirne’den Kars’a kadar oldukça geniş bir coğrafyada görülmektedir. Fakat Anadolu Türk halk müzi-ğinde her bölgenin her şehrin hatta bazı ilçelerin bile kendine özgü türkü çalma ve söyleme biçimi bulunmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Anadolu’nun değişik yörelerinden derlenen Karacaoğlan türküleri değişik üsluplarda icra edilmektedir. Acaba Karacaoğlan gittiği her yörenin üslubuna göre mi türkü çaldı veya söyledi sorusu akla gelmektedir? Böyle bir icra mümkün olamayacağından Karacaoğlan’ın şiirlerinin her bölgede her şehirde her yörede adeta parmak izi gibi olan üslup özelliklerine göre sözlü kültür geleneği içeri-sinde çalma ve söyleme biçimi kazanarak özellikle ezgisel yapısının anonim özellikler taşıdığı söylenebilir. Bu nedenle Karacaoğlan türküleri halka mal olması ile birlikte halkın veya toplumun duygularını yansıtmaları bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır.

Dede Korkut, Karacaoğlan, Köroğlu, Dadaloğlu, Âşık Garip, Molla Penah Vagif, Sarı Âşık, Kurbanî, Âşık Elesger, Âşık Şemşir, Mahtumkulu gibi halk şairleri gerek Türk halk edebiyatı ve gerekse Türk müzik kültürü içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Kültür ise bir millet hayatı içerisinde iskelet görevi gören en önemli unsurlardandır. Dolayısı ile aynı zamanda Türk dünyasının ortak kahramanları olan bu değerlere sahip çıkmak; millet olarak ayakta kalmak ve hayatı sürdürebilmek için şarttır.

Daha öncede bahsedildiği gibi Karacaoğlan sadece Anadolu Türklerinin sahiplendiği bir ozan değil tüm Türk coğrafyasında tanınan ortak bir kahramandır. İmkânlar dâhilinde Karacaoğlan ile ilgili tüm Türk coğrafyasında yapılacak bir derleme ve araştırma çalışması Karacaoğlan’ın âşık havalarının sayısını artıracaktır.

Anadolu’nun dışındaki Türk coğrafyalarında süre ve maddi imkânsızlıklar nedeni ile derleme ve araştırma çalışmaları yapılamamıştır. Fakat Türk coğrafyalarında derleme ve araştırma çalışmaları yapılabileseydi çok daha geniş folklorik eserler elde edilebileceği ka-naatindeyiz. Fakat millet hayatı içerisinde son derece önemli olan bu tür çalışmaların yap-ılması, günümüzdeki küreselleşme politikaları da göz önüne alındığında bu konunun ayrı bir önem taşıdığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Abbashanlı A. T. “Anadolu’dan Azərbaycan’a: Karacaoğlan Molla Penah Vagif”, Bilge Yayın Tanıtım, Tahlil, Eleştiri Dergisi, Sayı 49 Eylül, S.45–53. 2006.
2. Abbasxanlı T. “Karacaoğlan Türk Dünyasını Tarsusa Topladı”, Bayatı Beynəlxalq Sənət Dərgisi, Sayı 11, 2006, S. 2–5.
3. Abdullazadə G. A., “Azərbaycan milli musiqi alətlərinin bərpası və muhafizəsi, (Xalq Musiqisində çalğılılar, Uluslararası simpozyum bildiriləri)”, 14–15–16 dekabr, Qocaeli, 2007. S. 28–32.
4. Aksoy S., R. Aslıhan. “Köroğlu, Karacaoğlan, Pir Sultan Abdal Şiirine Birincil Sözlü Kültür Bağlamında Bakmaq: Tarihsele Kişiler mi Sözlü Kültür Tipleri mi?”, Milli Folklor, Yıl Güz 2008. Sayı 79, 2008.
5. Artun E. Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2005.
6. Başgöz, İ. ”Karac’oğlan”, Cem Yayınevi Eğitim Dizisi, İstanbul, 1977.
7. Bay Aktüel Kültür Sanat Dergisi “Tarsus Belediyesi 5. Uluslararası Karacaoğlan Şelale Şiir Akşamları”, Yıl 13, Sayı 139, 2006.
8. Bayat F. “Köroğlu / Şamandan aşığa, alptan erene”, “Akçağ” yayınları, S.176, Ankara, 2004.
9. Bayman H. “Karacaoğlan’ın Şiirlerinde Ahenk”, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara. 1996.
10. Çobanoğlu Ö. Folkloristik, Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı, TDV, Ankara, 1998
11. Çobanoğlu Ö. Halkbilimi Kuramları ve Yöntemleri Tarihine Giriş, Baskı, Ankara, 2002.
12. İvgin H. “Karacaoğlan’a Ait Olduğunu Sandığımız Yeni Bulunan Şiirler”, Halk Ozanlarının Sesi Dergisi, Yıl 1, Sayı 2, Mart 1993, S.20–21. Ankara, 1993,
13. İsgəndərzadə E. “Tarsus ve Qaracaoğlan”, Vektor nəşrlər evi, Bakı, 2005. 150 s.
14. Öməroğlu İ., Namazov Q. “Qaracaoğlan Şeirler”, Şərq-Qərb, Bakı., 2006,
15. TRT Müzik Dairesi Başkanlığı., Türk Halk ve Türk Sanat Müziği Repertuar Arşivi.